

يەك نیوەرۆك و دوو لیکدانه‌وھ؛ گریبەسته نوییەكانی نهوت و گازله عێراق و چاره‌نوسس گریبەسته‌كانی هەریمی کوردستان

07-12-2023

نووسەرهەكان

مەحموود بابان

کورتە : بڕیارە شوباتی 2024 وەزارەتی نهوتی عێراق بە فەرمى براوهەكانی گەری پینچ پلەس و شەشەمى گریبەسته نهوتی و گازییەكان بۆ 30 کیلۆگە رابگەيەنیت، هەرچەندە تاوهەکو ئیستا کۆمپانیا گەورەكان و بەتاپەتیش ئەمریکی و بەریتانییەكان نەی هەر خواستى بەشدارییان نەبووە، بەلکوو دەکشینەوە و کشاونەتهو، بەلام کۆمپانیا چینی و رووسييەكان دەيانەویت کارهەكانیان فراوانتر بکەن و فەرەنسیيەكانیش ریکەوتنیکی میژووییان کردووەو، خەلیجیيەكانیش، بەتاپەتیش ئارامکۆی سعودی داواي گۆرینى شیوازى گریبەسته‌كان دەکەن.

پریاره شوباتی 2024 و هزاره‌تی نهوتی عذرل به فهرمی براوه‌کانی که‌دی پینچ پله‌س و شهشه‌می گرییه‌سته نهوتی و گازیبه‌کان بُو 30 کیلگه رابکه‌نه‌نیت، هرچه‌نده تاوهکو ئیستا کومپانیا گوه‌ره‌کان و بەتاییبه‌تیش ئه‌مریکی و بەریتانییه‌کان نهک هه‌ر خواستی به‌شدادریان نهبووه، بەلکو ده‌کشینه‌وه و کشاونه‌ته‌وه، بەلام کومپانیا چینی و رووسییه‌کان دهیانه‌ویت کاره‌کانیان فراوانتر بکه‌ن و فهره‌نسییه‌کانیش ریزکه‌وتنیکی میزووییان کردووه‌وه، خه‌لیجییه‌کانیش، بەتاییبه‌تیش ئارامکوئی سعودی داوای گوپین شیوازی گربه‌سته‌کان ده‌که‌ن.

لەپاراستىدا، كەپىز بېنچ پەلس بەواتى ئەو كىلىكە نەھوتى و كازىييانە دېت كە نەتوانراوه له و كەرەدا و له 2018دا سەرنجى كۆمپانيا كان بۇ ووبەرهەننانى سەرمایىكەيان لە پىشەسازى نەھوتى و كازى عىزاق رابكىشىت، بەلام ئەم ماجارە چى كۆپراوه و نىۋەرەۋىكى شىۋاوازى "گۈرىيەستى كەرەن، پەرەپىدان و بەرھەممەننەن" ي EDPC يان بە بىن كەرەن DPC چىيە كەوا چاوهە رواندە كەرىت ووبەرهەننەر بۇ 30 كىلىڭەي كازى و نەھوتى لە عىزاق بېھىنېت؟

خسته‌گه‌ری "گربه‌ستی په‌ره‌پیدان و برهه‌مهینان"ی DPC نوّال ئىنرجى لە کىلگەی رەتاوی بۇ بەرھەمھەینان 60 ھەزار بەرمىل نەوت له روژىكدا وايکردوووه كەوا ئەم دوو جۆرە نوئىيە گربىبەستى عىراق سەرنجى وەبەرھەينەران رابكىشىت، بەتابىيەتىش دواى كەمكىدنه وەي " كەمترىن پابندبوونى كار و كەمتىرىن خەرجى كار لەلايەن كۆمپانىي وەبەرھەينەر". ھەروھە، كەمكىدنه وەي شاھانە لە گربىبەستەكان EDPC دا كە پىشىر 25% ي بۇ دانراوه، بەلام لەم كەرەدا چاوه‌رې دەكىرىت بەرپىزەيەكى بەرچاۋ كەمبىرىتەوە. ئەمە سەرەۋاى گۆرىنى شىوازى گربىبەستەكان لەبارەي ھاوېشى بەرھەممەو، كە بەرھەمھەینان بازركانى زىادكىردوووه بەشىوھى رىزەي سەدى بىت بۇ ئاستى بەرھەمھەینان نەوت، لەجياتى بى 10 ھەزار بەرمىل كە لە شىوازى گربىبەستەكان پىشۇووت دانراپوو. لەكۆتاپىدا كۆمپانىاكان دواى دەركىدنى خەرجىيەكانى وەبەرھەينان و بەكارخستان و شاھانەيى، دەتوانن بەرپىزەي رىزەي سەدى پاداشتى جياواز قازانچى فرۇشتىنى نەوت ياخود ڭاز وەرىگىن.

ئەم دېپانەي سەرەوە دەمانباتەوە سەر ناونىشانەكە و شىۋازا گۈزىەستەكانى حکومەتى ھەرىمى كوردىستان لەگەل كۆمپانيا نىودەولەتىيەكانى نەوت و گاز، بەلام ئەگەر جياوازىش لەرىزەكان ھەبىت ئەوا پەيوەستە بەمەترسى وەبەرهەنەن، ھەبۇونى داتا و زانىارىيەكان، ھەبۇونى بىرى ھەلکەندراو و تواناي سىياسى و ئابۇورى عىراق وەك دەولەت نەوهەكى شتىكى دىكەي جياوازلەوهى ھەرىمى كوردىستان لە سەرەتاي دوو دەھىر اپردوودا كەردىۋەتى.

30 کیلگهی نهوتی و گازی له گرییهسته نوییهکان له عیراق

عراقي نزيكه 15 سال کاري به کومپانيا نيوخويبيه کان و گريبيه ستی خزمه تگوزاري کرد، به لام نه توائزرا نه ک پهه به برهه مهينان نهوت
بدريت و گازی هاوهل به فيره نه روات، به لکوو ٽيستا زوريه بيره کان پيوسيتیان به کاري پهه پيدان هه يه که به Enhance Oil Recovery
ناسراوه. دواي نزيكه 18 سال، ههوله کان به شداري کومپانيا گوره کانی نهوت بو و به رهينان لم که رتدا له گهري پينجه مي
گريبيه سته کان به شيوه کان جييه جن کرا، وه گريبيه سته کان کريستن پيتروليوم و توتال، به لام ئه مهش نه يتowanی
و به رهينان بو ئه و كيلگانه بهينيت که نوين و کومپانياكان و هزاره تى نهوت عراق کاري تيدا ناکهن. هه روبيه ش شيوازى گريبيه سته کان
همه مواريک گراوه تاوه کو بتوانيت سرهنجي وه به رهينان رابكشيشت و شينوه گريبيه ستی هاوبه شيكدردن به برهه مهينان PSC بيت.

ئىستا، مۇدىلى گىرىبەستە نەھۆتى و گازىيەكانى سالى 2018 بەتهواوى هەمواركىردووهەتەوە دەھەۋىت كۆمپانيا نىيۇدەولەتىيەكانى بوارى نەھۆت و كاز رابكىيىشىت بۇ وەبەرهەنيان لە 11 كىلەگەي كازى و 3 كىلەگەي نەھۆتى لە گەپرى شەشەمدا و 11 كىلەگەي نەھۆتى و 5 كىلەگەي نەھۆت و گاز لە گەپرى يېتىن يېلس دا.

هەموارکردنەوە کانی بەند و بىرگە کانی هەردوو شىۋاژە نۇيىەكەی بەرھەمھىنەن نەوت "گۈرېبەستى گەرەن، پەرەپىدان و بەرھەمھىنەن" EDPC يان "گۈرېبەستى پەرەپىدان و بەرھەمھىنەن" DPC ، بەجۇرىكە كە لە شىۋاژى دووهەمدا ئەو كىلىڭانەي گەرەن بۆ كراوە و داتاکان 2D Seismic ى ئامادە كراوە، بىرە بىرى تاقىكىردىنەوەشى لىدراوە. بۇ نىمۇونە لە 30 بلوى و كىلىڭە نەوتى و گازە نۇيىەي كە ئامادە كراوە بىرىت بە وەبەرهىنەرەن، تەنبا 7 دانەيان پىوپىست بە گەرەن، لەكاتىكىدا ئەو كاتانەي كە هەرپىمى كوردستان لەسالەكانى 2004-2012 گۈرېبەستە کان نەوت و گازى واژۇ دەكەد نەك 2D Seismic و بىرى تاقىكىراوە نەبوو بىرگە بە زانىاري ناواچەكان و ئەگەرى هەبوونى نەوت گۈرېبەستە کان واژۇ دەكرا، هەربۇيىەش ئىستا داھاتەكى بەپىزە 48% بۇ حکومەتى هەرپىمى كوردستان و 52% بۇ ئەرچى وەبەرهىنەن و بەكارخىستن و قازانچە كانىيان لەو سەرمایەي بەگەر يان خىستوو.

ئىستا ئەوھى لە كەرتى نەوت و ئاز دەپىزىت ئەوھى كە كابىنەكەي سوودانى ئاسانكارىي بۇ واژۆكىرىنى گۈنیھەستەكان كردووھۇ

له باره یه وه قوچاک دوو کابینه که پیش خوي تىپه راندووه. به تاييه تىش گريي به سته کان بواري وزه که له رووی واژوکردن وه زور براوه ته پىشنهوه، چ له واژوکردن گريي به ستي توقاال، كريستن پيتروليوم بىت ياخود په سهند كردن جيھىشتى كومپانياي ئىكىسون موبيل و فراوان بۇونۇن ڪاري كومپانيا چيني و رووسىيە كان بىت، به لام ئەڭر وينه گوره که له بىرچاوا بىگرىن، گريي به سته کەي توقاال دواي دوو سال له واژوکردن و كوبۇونەوه و هاتوچقۇچۇ، تازە يەك يرۇڭدى بەھەرمى كەوتۈوه تە بواري جيئە جىكىردن وه.

هەروەھا، ئەگەر بپروانىنە داتاكانى خشتهى يەكەم، ئەوا بەپروونى دەردەكەۋىت كەوا ئەو كىلىڭە گازىيانەي ئامادەكراون بۇ كەپى شەشم دەكەونە پارىزگاكانى نىۋەپەست و باکورى عىراق، كە هەندىنگىبان بەپىن ماددەي 140 يى دەستتۈر و دەكۆمەتى ھەرپەمى كوردىستان ناوجەي كىشە لەسەرن. بەلام بەغدا بەناوچەي دەولەتى عىراقى دەزانىت نەوهەكۆ كىشە لەسەر وەك لەماوهەكانى پېشىوودا بەپروونى وەزىرى نەوت **گۇتى** "ئەو گىرېبەستانەي واژۇكراون زۆربەيان لەو ناوجانەن، كە ناكۇكى لەسەر نىيە."

روویه‌کی دیکه‌ی ئەم گریب‌بەستانه پەیوهسته بەکاته‌وە بۆ واژۆکردن و جىبەجىكىردىيان، چونكە پىش رېكەوتىنی ھەولىر و بەغدا بىت لەسەر پرسى وزە و يەكلا كردنەوەي ياساي نهوت و گازى عىراق ئەوا بەدلنىابىيەو كارىگەرى لەسەر گفتۇرگۆكان دەبىت، بەپىچەوانەشەوە ھەر راستە.

خشنده ۱: گریه سته گازی و نه و تیه کانی گه ری پینج پلھس و شه شهم بهین پاریزگاکان و جو ره کانیان.

نام و نیتکنندگان	کمیتی که توزین میشود	تاریخ پایان کار	روزه هر کمیتی که توزین میشود	دستورات	ردیف
ز	بدهدست	کمیتی که توزین میشود	دوچرخه	نام و نیتکنندگان	1
ز	بلوک خوار و بک برادرخواه	نه	360	دانه یا پوست	زوباله
ز	بلوک خوار	نه	1428	و است و میسان	شهاب
ز	بلوک خوار و بک برادرخواه	نه	1398	بسرمه	فر
ز	بلوک خوار و بک برادرخواه	نه	235	رسپرمه	د بعد سام
ز	بلوک خوار و بک برادرخواه	نه	400	لبنی مریا	کمیتی که توزین میشود
ز	دوب و کار	نه	451	میسان	دحرا
ز	دوب و کار	نه	310	مسان- پر از ایگان دیکه	فقط ساخت
ز	دوب و کار	نه	197	نه وغا	سasan
ز	دوب و کار	نه	162	زده وغا	للان
ز	دوب و کار	نه	412	سلامان	پر خانه
ز	شمش بیر ایگاره	نه	1073	دسته و کره راه	کمیتی که توزین میشود
ز	دوخانه بیر ایگاره	نه	231	بغداد- عاصمه اهلین	پر خانه بغداد- باکو
ز	دوخانه بیر ایگاره	-	-	و است	ونظر
ز	دوخانه بیر ایگاره	نه	294	مرستانا	کمیتی که توزین میشود
ز	بلوک خوار و بک برادرخواه	نه	8000	لحد و خصمه موسستان	کمیتی که توزین میشود
ز	بلوک خوار و بک برادرخواه	نه	6000	توفیقه با پارکن- تجف و و است و موسستان	بلوک
ز	بلوک خوار	نه	7300	لبن شاه	7
ز	دوب و کار	نه	7300	لبن شاه	لشیز
ز	دوب و کار	نه	7100	لبن شاه	عما
ز	دوب و کار	نه	8500	لبن شاه	لکل
ز	دوب و کار	نه	8521	لبن شاه	لار
ز	دوب و کار	نه	6665	لبن شاه	دوكشن
ز	دوب و کار	نه	6500	لبن شاه	پارکن و پلا
ز	دوب و کار	نه	7907	لبن شاه	پرندگار و روپا
ز	دوب و کار	نه	9001	لبن شاه	نیاز
ز	دوب و کار	نه	8300	لبن شاه	وابد
ز	دوب و کار	نه	8500	لبن شاه	قوقلین
ز	نه	4400	موسستان	لدن	28
ز	نه	2100	موسستان	شبیان	29
ز	نه	1700	موسستان	سوچمیر و میلان	30

سه رجاووه: گوچاری میس، زماره 40، 6 نوکتوبه‌ی 2023 و گریه‌سته پنجه‌نیازکاراه کانی خوول بندجه، پنجه یله‌س و گهري شهشمه.

چاره‌نوسی گریبه‌سته نه‌وتیه‌کانی هه‌ریمی کوردستان له‌نیوان داواکاری به‌غدا و کۆمیانیاکان

روزی ۵ ئەم مانگە **کۆمپانیاکانی پىشەسازى نەوتى كوردىستان** ئەپىكۈر لە درىزەي بەياننامە بلاوكراوهەكانىان دووبارە ئاماژەيان بە "پاراستنى مافى گۈرىيەستەكانىان" كرد، كە بەردەۋام ئەم داواكارىيە بە رەسمى و ناپەسىمى دووبارە دەكەنەوە، ئەم پىشەتەلەكاتىكىدابە مدowiایە و دواي سەردانى سوودانى بۇ ھەولىي، شاندىكى وەزارەتى نەوتى عىراق سەردانى ھەولىي كرد و دوو رۆز بەردەۋامى بە دانوستاندەكان دا و **ەمزيرى نەوتى عىراق** وەك ھەميشە گوتى "زىكىن لە رىككەتون و ئىمە جەخت لە ھەنارەدەكەنەوە نەوتى ھەرمى كوردىستان لە بەندەرى جەيھانەوە دەكەينەوە، بەلام ھەندىك شت پىويسىتى بە گۇرانكارىيە بەتايبەتىش گۈرىيەستەكان و لەم ماوەپەدا ئەپىش چارەسەر دەكىزت".

لەراستيدا ئەوە هەشت مانگ و 10 رۆز زياترە كىشەكان چاره سەرنە بۇون، بىگرە هەممۇ كۆمپانىا كان دەستىيانكىردووو بە فرۆشتنى نەوت لەننىخودۇدا، كە نىرخەكە ئىنيوھى ئەو نىرخە نەوته كە لە بازارەكانى جىهان دا مامەلە پىيەدەكىرىت، ئەمەش زيانى بە كۆمپانىا كان، بودجەي گشتى دەولەت و دەولەت و كۆمپانىا كان تۈركىيا، بەتاپىبەتىش و لە هەممۇوي زياتر حکومەت و خەلکى ھەزىمى كوردىستان گەياندۇوو.

لەرزووی دەستوورییەوە، لە **دەستووری عێراق دوو ماددە** تایبەتكراوە بە پرسى نهوت و گاز، کە ئەوانیش ماددەی 111 و ماددەی 112، کە هیچ باس لە چۆنیەتی بەرپووە بدن و داپشتنەوە سیاسەتی نهوت و سامانی سرووشتی ولاتیان تىدا نەکراوە، بەلکو ئەوە بۇ دەرکەدنی ياسای نهوت و گاز جیھەنلراوە کە دواي دوو دەيە هیشتا روون نیيە کەي دەردەكربت. بەئەگەرى زۆر ئە و کاتە دەردەكربت کەوا بالادەستى لایەننیک و ئامانجەكانى لە ياساكەدا بەتهواوى بەدى دېت.

ئىستا، ھەممۇ چاوهەكان لەسەر بېيارى حکومەتى عێراق و وەزارەتى نهوتە بۇ چۆنیەتى ھەمواركەرنەوەي رىككەوتنامە نەوتىيەكانى نىوان كۆمپانياكان و حکومەتى ھەریمى كوردستان، لەكتىزىدا بەپىنى **زنگەوتنى نىسانى 2023** نىوان ھەولىر و بەغدا، دەبوايە ئەم پرسە بىكەۋىتە دواي ھەناردهكەرنەوەي نهوت نەوەكۆ پىش ھەناردهكەرنەوەي نهوت. ھەریمى كوردستان گۈبەستە نەوتى و گازىيەكانى لەبەر رۆشنایى **ياساي نهوت و گازى** 6 ئاب 2007 پەرلەمانى كوردستان واژۆكردووە، کە دادگاي فیدرالى لە 6 شوبات بە نادەستوورى دانا، ئىستا ئەگەر ئە و رىككەوتنامانە ھەموار بکريتەوە ئەوا بەشىوەيەك لە شىوهەكان دەكەۋىنە بەرددەم دوو راستى سەير:

يەكەميان، ئايا رىككەوتنەكان ياسايىيە و ھەموار دەكريتەوە ياخود ناياسايىيە و دووباره رىككەوتنى نوي دەكربت؟ ئەگەر ياسايىن و ھەموار دەكريتەوە، بېيارەكەي دادگاي فیدرالى كە بەنادەستوورى و ناياسايى دايابوو چى لىدىت؟

دۇوەميان، ئايا واژۆكردنى رىككەوتن و كاركەرنى وەزارەتى نەوتى عىزاقى لەگەل كۆمپانيايى كرىسىنت پېتىۋلۇيۇم بۇ وەبەرهەنەن لە سى كىلىڭەي نەوتى و گازى لە پارىزگاي دىالە و بەسرە و كەوتنەبوارى جىبەجىكىرىدى لە **15 ئى نۇفەمىھەرى 2023** وە چ واتايەد دەدات؟ چونكە ئەم كۆمپانيايى لە ھەریمى كوردستان كار دەكات و گۈبەستى ھەيە، كە پىش بېيارەكانى دادگاي فیدرالى و دادگاي ناوېژىوانى پاريس **ئاگادار دەكراھەوە كار** لەگەل حکومەتى ھەریمى كوردستان گازى و نەوتى جىاوازە؟ چونكە كرىسىنت پېتىۋلۇيۇم لەبەر ھەمان رۆشنایى ياساي نهوت و گازى ھەریمى كوردستان و شىۋازا گۈبەستى ھاوبەشىكىردىن لە بەرھەمهىنەن PSC ھاتووھەنە ھەریمى كوردستان و بەرددەوامە لە فراوانكەرنى كارەكانى و بەرزكەرنەوەي بەرھەمهىنەن گاز و تەنانەت رەوانەكەرنى بۇ ناوجەكانى ژىز دەسەلەتى بەغدا.

كۆتايى

واژۆكردن و بىلاوكەرنەوەي رىككەوتنە نوپىيەكانى گەپى بېنچ پلەس و گەپى شەشەم ئەگەرسەرنجى كۆمپانيا نەوتى و گازىيەكانى جىهان بۇ وەبەرهەنەن لە عێراق رانەكىيىت ئەوا دەبىت چ گۇرانكارىيەكى دىكە بکريت بۇ ھاتنى كۆمپانيا جىهانىيەكانى ئەم بوارە بۇ وەبەرهەنەن لە عێراق.

رۆزانە زيانەكانى راگرتىنی ھەناردهنەكەرنەوەي نەوتى ھەریمى كوردستان بۇ ئە و نۇ مانگەي رابردوو دەگاتە نزىكەي 9 مiliار دۆلار بۇ ھەممۇ لایەنەكان، بەلام چەند پرسىيارىك دىنە ئاراوه ئەويش ئەوەي بۇچى حکومەتى عێراق ئامادە نىيە نىوھى ئەو 80 دۆلارە وەربىرىت كە تەنانەت ئەگەرھەناردهكەرنەوەي نەوت بەشىوازى پېشىووتر بىت و بۇخۇشى سەرپەرشتى فرۇشتى بکات دەستى دەكەۋىت، لەكتىزىدا ئىستا ھەشت مانگ و 10 رۆز زيانە راگىراوه و دينارىكى دەستەنەكەوتتۇوە لەم بىرۇسەيەوە كە بەپىنى بودجهى 2023 ئى عێراق، دەبۇو رۆزانە 28 مiliyon دۆلار داھاتى بۇ حکومەتى عێراق ھەبوايە.

پرسىاري دۇوەميان پەيوەستە بە كۆمپانيا نەوتىيەكانى، بۇچى رازىن بە نىخى 39-33 دۆلار بەرمىلىنىك نەوت بفرۇشنى بەلام ئامادە نىن بە نىخى نزىك لە بىرىنت بىفرۇشنى كە لەم رۆزانەدا 80 دۆلارە، ئايا قازانچيان لە 40 دۆلارەكە و فرۇشتىن بە ناوخۇ دايە وەكۆ لە 80 دۆلارەكە بۇ بەندەرى جەيھان ياخود راستىيەكە چىيە؟

پرسىاري سىيەميان پەيوەستە بە توركىياوە، بۇچى سەرەتا توركىيا بە بىانوى نۆزەنكردنەوە و چاکكەرنەوەي زيانى زەپەلەر زەكەي باكۇورى كوردستان و توركىيا رىككەي بەھەناردهكەرنەوە نەدەدا، ئىستا دەلىت بە فەرمى حکومەتى عێراقيان ئاگاداركەردووھەنەوە و دەبىت رۆزانە زيانى ھەناردهنەكەرنەوەي نەوت بە بۇرىيەكە بەنام، ئايا بەمدوايىيە عێراق لە پارەكە خۇش بۇوە، کە دەبوايە توركىيا لە قەرەبۇو بىدات وەك لە بېيارەكەي دادگاي پاريس ھاتووە؟ ياخود يارىيەكە بەشىوەيەكە ھەر جارە و لایەننیكى و كىشەيەك بىتە ئاراوه بۇ بەرددەوامى راگرتىنی ھەناردهنەكەرنەوەي نەوتى ھەریمى كوردستان.

لە كۆتايدا، نىوھەرۆكى گۈبەستەكان عێراق گۆراوه بۇيە كرىسىنت پېتىۋلۇيۇم و تۆتال ئىنجرى وەبەرهەنەن دەكەن، دەتوانىن بلۇن گۇرانكارىيەكە ھاوشىوەي گۈبەستەكان ھەریمى كوردستانلىكىراوه، بەلام بە ناوى جىاواز و رىزە كەمتر لە بەرژەھەندى كۆمپانيا وەبەرهەنەرەكان، ئەويش پەيوەست بە راستىانە كە لەسەرەوە باسکراوه ئەگىنا گۈبەستەكانى ئەم دوو گەپە نوپىيە لە ناوهەرۆك دا گۈبەستى ھاوبەشىكىردىن بەرھەمهىنەن PSC و ھاوشىوەي ئەوانەي ھەریمى كوردستان، بەلام لە ناونىشان جىاوازان، بېشىتر دەگۇترا

بانیک و دوو ههوا، بهلّم نهمه‌ی ئىستا دوو بان و يەك ههوابىه.